

GENERÁL NA JAVISKU

Eva Borušovičová: *Štefánik – slnko v zatmení*
Divadlo Andreja Bagara v Nitre

MILAN RASTISLAV ŠTEFÁNIK (1880 – 1919)

Astronóm, politik, diplomat, letec, brigádny generál, cestovateľ – osobnosť Milana Rastislava Štefánika v sebe skrýva atribúty dramatickej postavy. Jeho profesionálny aj osobný život, dejinné zmeny, ktorých sa stal súčasťou a v kontexte našej histórie aj ich hýbateľom, ho priam predurčujú k námetu pre divadlo.

Inšpirácie a impulzy, ktoré do slovenskej kultúry priniesol M. R. Štefánik, sú nezastupiteľné. Okrem kľúčového podielu na vzniku Československa sa významne vpísal do povedomia ako renesančná osobnosť, ktorá mala vplyv aj na mnohé oblasti umenia a kultúry. Boli ním inšpirované rozhlasové pásma, romány, divadelné hry či televízne filmy.

Výstava GENERÁL NA JAVISKU približuje inscenácie slovenských profesionálnych divadiel, ktoré sa nechali priamo inšpirovať osobnosťou M. R. Štefánika.

Marek Godovič

Peter Pavlac: *Masaryk/Štefánik*, Městské divadlo Zlín/Divadlo Aréna, Bratislava

Stanislav Štepka: *Generál*
Radošinské naivné divadlo, Bratislava

Zuzana Mistríková, Ondrej Šoth: *M. R. Štefánik*
Balet Štátneho divadla Košice

Marek Piaček/Egon Bondy/Elena Kmeťová: *Posledný let – Dvanásť pohľadov na M. R. Š.*
Združenie pre súčasnú operu – voľné zoskupenie, Bratislava

Stanislav Štepka: *Malý veľký muž*, Radošinské naivné divadlo, Bratislava

Eva Borušovičová: *Štefánik – slnko v zatmení*
Divadlo Andreja Bagara v Nitre

ŠTEFÁNIK AKO KULTÚRNA OSOBNOSŤ

M. R. Štefánik mal už v časoch svojich pražských štúdií silný kontakt s kultúrou a umením v rámci spolku Detvan, ktorého bol členom a krátko aj jeho predsedom. Dramatická cesta, ktorá v sebe obsahuje životné i profesijné zvraty, sa stala predlohou pre divadlo už krátko po jeho smrti. Pamätne sú krátke scény prezentované pri benefičných podujatiach v Trnave, ktoré organizoval dramatik a organizátor Ferko Urbánek. Spomenul ho aj vo svojich hrách *Hriešnici* (1930) a *Za slobodu* (1934). Čestmír Vránek zase napísal hru *Štefánikova matka* (1933) a francúzsky dramatik André Germain biografickú drámu *Štefánik* (1940). Osobnosti M. R. Štefánika sa v 90. rokoch 20. storočia venoval aj dramatik Ján Solovič v neinscenovaných hrách *Bližšie k slnku* (1995) a *Bez čiernej skrinky* (1998). Jeho hra *Herostrates a hviezdy* (2006) bola uvedená v podobe scénického čítania v Divadle Jána Palárika v Trnave.

ŠTEFÁNIK V DIVADLE

Monotematické inscenácie inšpirované životom a dielom M. R. Štefánika vznikli na profesionálnych slovenských javiskách až po roku 2000, na čo mal vplyv aj fakt, že v období socializmu (1948 – 1989) sa stal personou non grata. Jeho meno zmizlo z učebníc a aj zo spoločenského diskurzu. Až po Nežnej revolúcii v roku 1989 prišlo k jeho rehabilitácii a nárastu záujmu o jeho život a dielo. Záber inscenácií je aj napriek nie veľkej početnosti naozaj široký a rôznorodý: od činoherného divadla (*Masaryk/Štefánik*, *Štefánik – slnko v zatmení*), cez balet (*M. R. Štefánik*), divadlo s piesňami (*Generál*, *Malý veľký muž*) až po súčasnú operu (*Posledný let – Dvanásť pohľadov na M. R. Š.*).

Marek Piaček/Egon Bondy/Elena Kmeťová:
Posledný let – Dvanásť pohľadov na M. R. Š.
Združenie pre súčasnú operu – voľné zoskupenie, Bratislava
Stanislav Beňačka ako M. R. Štefánik

Stanislav Štepka:
Malý veľký muž
Radošinské naivné divadlo
Bratislava. Ondrej Hraška
ako M. R. Štefánik

Zuzana Mistríková, Ondrej Šoth: *M. R. Štefánik*
Balet Štátneho divadla Košice
Gennaro Sorbino ako M. R. Štefánik

Zuzana Mistríková, Ondrej Šoth: *M. R. Štefánik*
Balet Štátneho divadla Košice
Maksym Sktyar ako M. R. Štefánik

Peter Pavlac: *Masaryk/Štefánik*, Městské divadlo Zlín/Divadlo Aréna, Bratislava
Juraj Bača ako M. R. Štefánik

Stanislav Štepka: *Generál*. Radošinské naivné divadlo
Bratislava. Kamil Mikulčík ako M. R. Štefánik

Eva Borušovičová: *Štefánik – slnko v zatmení*
Divadlo Andreja Bagara v Nitre
Martin Šalacha ako M. R. Štefánik

MAREK PIAČEK – EGON BONDY – ELENA KMEŤOVÁ

POSLEDNÝ LET – DVANÁŠť POHLADOV NA M. R. Š

Premiéra: 14. decembra 2001

Združenie pre súčasnú operu – voľné zoskupenie, Bratislava

Réžia: Dušan Vicen

V rámci 12. ročníka festivalu Večery novej hudby, ktorý sa konal v polovici decembra roku 2001, mala v Divadle Stoka premiéru minimalistická opera *Posledný let – Dvanásť pohľadov na M. R. Š.*, ktorú uviedlo vtedy novozaložené Združenie pre súčasnú operu. Libreto vychádzalo z výrokov Milana Rastislava Štefánika. Heroická opera pripomínajúca minimalistické diela amerického režiséra Roberta Wilsona a skladateľa Philipa Glassa *Einstein na pláži* či *Nixon v Číne* Johna Adamsa. Štefánik je tu demýtizovaný, ukázaný aj ako zúfalý a frustrovaný z nepochopenia jeho poslania.

„Ak by sa niekto na opernom predstavení v SND nahlas zasmial, asi by si ho všetci okolo pohoršene obzerali. Tu je však spontánny smiech jedným z charakteristických prvkov atmosféry, vyvolávajú ho nielen vtipné repliky, ale aj hudobné prostriedky.“

Hilbertová, Martina: Opery v Stoke. In *Mosty*, roč. 11, č. 3, s. 12 (16. 1. 2002).

Herci, speváci a hudobníci na fotografiách: Matúš Trávníček, Jarmila Pufflerová, Slávka Horváthová, Stanislav Beňačka (M. R. Štefánik), Eva Gregorová, Pavol Štefánek, Peter Trnka, Peter Zagar, Ronald Šebesta, Marek Piaček, František Kovár, Ľubo Burgr

STANISLAV ŠTEPKA

GENERÁL

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

Premiéra: 5. a 6. marec 2004, Radošinské naivné divadlo, Bratislava

Réžia: Ondrej Spišák

Špecifická poetika dramatika Stanislava Štepku sa spojila so životným labyrintom M. R. Štefánika. Ocítame sa v priestore cimrmanovskej atmosféry, kde všetko povedané, zahrané i zaspievané charakterizuje ľudský rozmer hrdinu.

„Niekoľko naučených faktov z hodín dejepisu si dopĺňame informáciami, ktoré k nám prehovárajú ľudskou rečou. Generál je zrazu človek. Nízkeho vzrastu, chorľavý, so slabosťou na vysoké dorastenky. Človek, nie socha ani karikatúra. Košariská, Sarvaš, Praha, Paríž, Mont Blanc, Tahiti, Amerika, Rím, Rusko aj Vajnory. V dvojhodinovom predstavení cestujeme bez víz v čase. Skladáme 39-ročnú mozaiku hrdinu aj doby.“

Jenčíková, Mária: Štefánik vonia radošinskou človečinou.
In Pravda, roč. 14, č. 57, s. 23 (9. 3. 2004).

Herci na fotografiách: Soňa Norisová, Kamil Mikulčík (M. R. Štefánik),
Mojmír Caban, Lenka Barilíková, Csongor Kassai, Lujza Schrameková,
Maruška Nedomová, Stanislav Šteпка

Sólisti a súbor Baletu ŠD na fotografiách: Natalia Bajin Litvinova, Yuka Ueda, Ivana Miklošová, Andrej Faraonov (M. R. Štefánik – dieťa), Andrej Suchanov (M. R. Štefánik), Jozef Marčinský, Maksym Sklyar (M. R. Štefánik), Lyudmyla Vasylyeva Kolimečkov, Sergii Iegorov (M. R. Štefánik) a ďalší

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

ZUZANA MISTRÍKOVÁ – ONDREJ ŠOTH M. R. ŠTEFÁNIK

Premiéra: 18. december 2009, Balet Štátneho divadla Košice

Réžia: Ondrej Šoth

Tanečné divadlo ponúka priestor pre zabstraktnenie udalostí, v ktorých sa Štefánik ocitol, čo môže viesť aj k zjednodušeniu. Inscenácia priblížila jeho osobnosť nielen ako monument, ktorý sa na nás díva z Bradla, ale aj ako normálneho človeka zo svojimi bolesťami, sklamaniami, či drobnými radosťami.

„O zamilované duetá vrcholiace vzťahom s markízou Guilianou Benzoni nemôže byť v tomto prípade núdza, paradoxne k najemotívnejším častiam patril duet Štefánika s profesorom Masarykom, ktorý ho ovplyvnil už počas jeho štúdií.“

Uličianska, Zuzana: Štefánik utekajúci, lietajúci.
In SME, roč. 17, č. 295, s. 22 (22. 12. 2009).

STANISLAV ŠTEPKA

MALÝ VEĽKÝ MUŽ

Premiéra: 2. jún 2018

Radošinské naivné divadlo, Bratislava

Réžia: Ondrej Spišák

Radošinský návrat k štefánikovskej téme v sebe zrkadlil obdiv dramatika Stanislava Štepku k osobnosti M. R. Štefánika. Inscenácia jemne ironizovala Štefánika, jeho črty, konanie aj idealizmus. Pozastavila sa nad jeho životnými udalosťami, na ktoré sa pozreli s humorom a ľahkým nadhľadom. Inscenácia vznikla v spolupráci so Slovenským ľudovým umeleckým kolektívom.

„Nad mŕtvym telom Štefánika sa všetci rozhádajú nad dôvodmi jeho smrti až tak, že si ho prestanú všímať. Ich zápal pre odhalenie ‚podstaty Štefánikovho života‘ je až taký veľký, že keď ho jeden z nich v snahe rýchlo sa zapojiť do hádky, ľahostajne prekročí, nik si to nevšimne – ani on sám. Dôležité je iba jedno: opäť sa škriepiť.“

Inštorisová, Dagmar: Prečo je dobré vidieť: ŠŠSS.

In Pravda, roč. 28, č. 131, s. 32 (8. 6. 2018).

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

Herci na fotografiách: Ondrej Hraška (M. R. Štefánik), Csongor Kassai, Mojmir Caban, Jozef Adamčík, Vladimír Svitek, Mária Knoppová, Maruška Nedomová, Simona Miháliková, Stanislav Šteпка, členovia SĽUKu a RND

EVA BORUŠOVIČOVÁ

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

ŠTEFÁNIK — SLNKO V ZATMENÍ

Premiéra: 24. jún 2017, Divadlo Andreja Bagara v Nitre

Réžia: Eva Borušovičová

Štefánik uprostred udalostí ako syn, muž, vedec, vojak. Tvorcovia sa venovali všetkým aspektom jeho osobnosti a vznikla z nich divadelno-obrazová mozaika sledu životopisných obrazov.

„Režisérka predstavila Štefánika ako mnohotvárnú, živú bytosť. Sledovala jeho životnú dráhu, pohyb v rozmanitých zemepisných, politických i privátnych okolnostiach, ale zostala len pri stereotypnom obraze, akoby zošnúrovanom zaužívanými pravidlami zobrazovania hrdinu.“

Beňová, Juliana: Okolo sveta za 180 minút. In *Monitoring divadiel na Slovensku*, www.monitoringdivadiel.sk, 24. 6. 2017.

Herci na fotografiách: Martin Šalacha (M. R. Štefánik), Daniela Kuffelová, Péter Oszlik, Martin Nahálka, Barbora Andrešičová, Branislav Matuščin, Eva Pavlíková, Marcel Ochránek, Anna Rakovská, Martin Fratrič, Roman Poláčik, Daniela Pribullová

PETER PAVLAC

MASARYK/ŠTEFÁNIK

Premiéra v ČR: 27. október 2018
Městské divadlo, Zlín

Premiéra v SR: 28. a 29. október 2018
Divadlo Aréna, Bratislava

Réžia: Patrik Lančarič

Dramatické strety dvoch významných zakladateľských osobností jedného štátu, na pozadí ktorých sa odohrávajú kľúčové udalosti svetových aj našich dejín.

„Štefánik, ktorý po celý čas trpí rôznymi druhmi neduhov, až sa dostane na pokraj smrti vyčerpaním, leží bokom k nám na úzkom podlhovastom stole podobnom katafalku, nad ním stojí Masaryk čelom k publiku ako všemocný lekár chystajúci sa na operačný rez. Inokedy obaja očarene sledujú na temných stenách scénickej stavby hru svetielok odrážaných krútiacou sa diskogulou ako tanec vzdialených planét, azda obraz chvejúcej sa duše rojka Štefánika.“

Ulmanová, Martina. Masaryk – Štefánik.
Divadelná povinná jazda., In SME, roč. 6, č. 263
(16. 11. 2018).

Herci na fotografiách: Marta Bačíková, Luděk Randár, Juraj Bača (M. R. Štefánik), Dominika Richterová, Jakub Malovaný

Sólisti a súbor Baletu Štátneho divadla Košice na fotografiách:
Gennaro Sorbino (M. R. Štefánik), Shoko Yamada,
Františka Vargová, Sergii Iegorov (M. R. Štefánik) a ďalší

ZUZANA MISTRÍKOVÁ — ONDREJ ŠOTH M. R. ŠTEFÁNIK

Premiéra: 15. marec 2019, Balet Štátneho divadla Košice

Réžia: Ondrej Šoth

Režisér a choreograf Ondrej Šoth sa po desiatich rokoch vracia k štefánikovskej téme, ktorú rozvinul do súčasného jazyka a vytvoril tak nové multimediálne dielo.

„Pre mňa je na Štefánikovom osude zaujímavý jeho vzťah k otcovi, matke, k rodine. Je veľmi podobný príbehu Exuperyho či Franza Kafku. Sú to veľmi zvláštne prepojenia osobností, ktoré vychádzali z nie práve harmonického rodinného prostredia. Štefánik bol medzinárodný človek a mne osobne je ľúto, že jeho príbeh a najmä koniec jeho života sa dodnes manipuluje.“

Dohovič, Svjatoslav: Štefánik hovoril o súčasnosti už pred sto rokmi. Rozhovor s Ondrejom Šothom. In www.kosice.korzar.sme.sk, 17. 3. 2019.

